

Državni izpitni center

M 2 0 2 1 0 3 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Ponedeljek, 24. avgust 2020

SPLOŠNA MATURA

Popravljená moderirana različica

IZPITNA POLA 1

1. Razpravljalni esej

»Kdor hoče naprej, mora naprej, mora brcniti v stran vsak kamen, ki mu je napoti, mora, če je treba, preko trupel, mora preko gorkih človeških trupel.« (Kralj na Betajnovi)

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 3 + do 3 + do 8	<p>♦ A predstaviti dve dramski osebi iz različnih dram, za kateri meni, da sta v predvolilnem boju ravnali neetično, in primerjati neetičnost njunega ravnanja;</p> <p>za predstavitev dveh dramskih oseb iz različnih dram, za kateri meni, da sta v predvolilnem boju ravnali neetično, in za primerjavo neetičnosti njunega ravnanja, npr.: Med vsemi dramskimi osebami, ki v predvolilnem boju ravnajo neetično, izstopata trški mogočnej Jožef Kantor in meščanski politik dr. Anton Grozd. Kantor je podeželski veleposestnik, tovarnar, trgovec in gostilničar. Svoje veliko premoženje si je nakopičil z brezobzirnostjo, goljufijami in celo z ubojem bratranca ter s prilastitvijo njegovega premoženja. Veliko prebivalcev Betajnovce je spravil »na kant«, zato so od njega odvisni in se ga bojijo, od njih zahteva brezpogojno pokorščino, zaradi česar pa narašča njegova politična moč. Ta mu samo na Betajnovi ne zadošča več, želi si postati državni poslanec. Tudi deželni poslanec in občinski svetnik dr. Grozd je v svojih oblastniških željah neustavljiv, po sporu z dr. Grudnom želi namreč okrepiti svojo moč in vpliv v stranki. Čeprav na praznovanju njegove šestdesetletnice ne manjka fraz o njegovem delovanju za narodov blagor, sam novinarju Ščuki odkrito prizna, da je zanj najpomembnejši njegov lastni blagor.</p> <p>Kantor in Grozd v predvolilnem boju ravnata podobno neetično. Oba namreč spletkarita, obrekujeta politične nasprotnike, svojih političnih prepričanj pa sploh nimata, prilizujeta se in potegujeta za naklonjenost vplivnih ljudi, od svojih podrejenih zahtevata brezpogojno vdanost, vsak upor pa kruto kaznujeta. Svojo voljo brezobzirno uveljavljata ne glede na to, koliko ljudi ob tem trpi, ne prizaneseta niti svojim družinama, pri neetičnem ravnanju pa ju ne ustavi niti glas lastne vesti. Oba se zavedata, da za politični vzpon potrebujeta podporo vplivnih ljudi, zato sta njihovo naklonjenost pripravljena kupiti. Tako Kantor ponudi župniku denar za obnovo župnišča, Grozd pa Gorniku v zakon svojo nečakinjo. Podobno se oba zavedata, da morata utišati upornike, ki bi s širjenjem resnice o njunih neetičnih dejanjih lahko ogrozili njun politični vzpon. Grozd Ščuko najprej svari pred posledicami njegove neposlušnosti, s čimer za nekaj časa novinarja celo utiša. Ko pa od Ščuke zahteva, naj mu javno dokaže svojo pokorščino in vdanost z zavezovanjem čevlja, Ščuka zapusti njegov tabor, ob odhodu pa mu napove boj. Kantor je pri utišanju »glasnika resnice« brutalnejši. Maksu najprej ponudi podkupnino, ko pa jo ta zavrne, ga hladnokrvno ubije, krivdo za umor pa naptijo Francu Bernotu. Z obrekovanjem nasprotnikov in s svojo politično nenačelnostjo oba, Kantor in Grozd, degradirata politično funkcijo, za katero kandidirata. Obema sta pomembna le oblast in vpliv, pri čemer ju ne zanimajo ne programi niti ideje, ampak, kot pravi Grozd, dolge in lepe besede ter denar. Tudi Kantorju je politično prepričanje tuje, saj je pred šestimi leti kandidiral pri drugi stranki kot tokrat;</p> <p><i>(Ker gre za predvolilni boj, upoštevamo le naslednje dramske osebe: Kantor, Grozd, Helena, Gruden.)</i></p> <p>(do 4) samo za predstavitev neetičnosti njunega ravnanja brez primerjave;</p>

do 5 + do 5	<p>♦ B pojasniti, zakaj sta kljub moralno spornemu ravnanju pri vzponu na oblast uspešna in kakšne so posledice njunega političnega vzpona;</p> <p>za pojasnilo, <i>zakaj sta kljub moralno spornemu ravnanju pri vzponu na oblast uspešna in kakšne so posledice njunega političnega vzpona, npr.:</i> Grozd in Kantor svojo politično moč kljub neetičnemu ravnanju še okrepita, ker ju na njuni poti vodi brezobzirna volja do moči, udejanjanje katere pa jima omogoči tudi okolje, v katerem delujeta. Kantor sebe spoznava kot močno osebo, svoje grehe pa opravičuje s ciljem, ki ga mora doseči. Tudi Grozd je izredno energičen, prepričan je o svoji zmagi, v političnem boju uživa, saj pravi: »Ta boj me je izredno pomladil. To je življenje, ki ga je vredno živeti.« Družbeno okolje, ki jima vzpon omogoči, še najbolje označi Ščuka z metaforo »kalna mlaka laži.« V komediji Za narodov blagor najvišji predstavniki meščanske družbe ves čas leporečijo o svojih prizadevanjih za korist naroda, svoje poslanstvo zlorablajo, saj jim narod služi le za osebno okoriščenje. Ko se jim narod zoperstavi, pa so kljub prejšnjemu medsebojnemu nasprotovanju takoj pripravljeni združiti svoje moči in tako združeni narodni upor skupaj zatreti. V vaškem okolju ima Kantor do politične moči še lažjo pot. S svojim brezobzirnim plenjenjem je Betajново spremenil v družbo osirotelih proletarcev. Zaveda se, da ga ljudje sovražijo, vendar pa ve, da se ga tudi bojijo, saj so od njega odvisni. Strah ljudi se še poveča, ko spoznajo, da tudi sodnik pri Kantorju ne upošteva zakonov, saj ga kljub jasnim dokazom in njegovemu priznanju zločina ne obsodi. Še več, tudi župnik, ki bi moral skrbeti za »čistost duš«, ljudi prepričuje o morilčevi poštenosti in jih vzpodbuja, naj ga volijo za poslanca.</p> <p>Posledice neetičnih oblastnikov se odražajo v osebnih tragedijah številnih ljudi in v usodi celotnega naroda. Ščuka o družbi, v kateri oblastniki skrbijo zgolj za osebne koristi, za ljudstvo pa jim ni mar, pravi, da je to »bolno telo, ki ga glojejo črni hrošči. Ti hrošči bodo narod izgledali, ker ni nikogar, ki bi jih odkrito in predrzno prepodil.« Za Kantorjem in Grozdom ostaja uničeno življenje Nine, Hane, Francke, starega Krnca, Lužarjevih, Maksa Krnca, Goloba ... Iskreni in pošteni ljudje, kot sta npr. Matilda in Kadivec, v takšni družbi ne morejo živeti, zato se odselijo v tujino;</p>
do 6	<p>♦ C komentirati, ali je miselnost, izražena v naslovnem citatu, aktualna tudi danes;</p> <p>za komentar, <i>ali je miselnost, izražena v naslovnem citatu, aktualna tudi danes, npr.:</i> Menim, da ...</p>
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebin* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

2. Razlagalni/interpretativni esej

Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi (odlomek)

Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi. Izbrano delo 5. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1967. 127–129.

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 4 + do 6	<p>♦ A povzeti teme, o katerih se pogovarjata Maks in Franc, ter primerjati njuna stališča;</p> <p>za povzetek tem in za primerjavo stališč v pogovoru med Maksom in Francem, npr.: Pogovor med Maksom in Francem, ki se v odlomku vpricho Francke in Nine odvija v Kantorjevi gostilni, se suče okrog dveh tem. Prva je pogled na kakovost življenja, druga pa pogled na človekov položaj v družbi. Franckin premožni zaročenec Franc Bernot se navdušuje nad mirnim in zdravim podeželskim življenjem, ki ga zapolnjujejo kmečko delo, tu in tam »lepe knjige v omari«, povrh tega pa še »lepa ženka«. Po njegovem naj tisti, »kdor je kaj študiral in kaj dosegel«, živi mirno, konvencionalno življenje, »s sabo in svetom zadovoljen«. Maks pa posmehljivo in na videz mimo njega naslovi na gospodično Nino nekaj retoričnih vprašanj, v katerih razgrne povsem drugačen, vagabundski, celo boemski pogled na življenje. To je najlepše, kadar je vznemirljivo, polno sprememb, potovanj, bleščečih dogodkov in ognjevite ljubezni. Največ, kar lahko doseže človek, ki živi po Bernotovih predstavah, je po Maksovem mnenju nekaj otrok, kar pa je po njegovih merilih vse premajhen dosežek. Ko pa Maks kot zgled večjih življenjskih ambicij postavi sebe, se Bernot obregne, češ da sta tako on kot njegov oče del družbenega stanu, ki ga zaničljivo poimenuje »berači«. Ta družbena oznaka pa Maksa razjezi še bolj, kot ga že ves čas jezi Bernotova »smrdljiva zadovoljnost«, zato se poslovli od Nine in razburjen odide.</p> <p>Maks in Franc imata o temah pogovora popolnoma različna stališča. Bernot predstavlja tip konvencionalnega, samozadovoljnega in nekritičnega podeželskega malomeščana, ki zviška gleda na življenjske izzive in jih ima za znak neodgovornosti in nezrelosti. Tako kot je Franc ponosen na svojo preudarnost in socialno stabilnost, pa je Maks na svojo domišljijo, predajanje izzivom in obrobni družbeni položaj, v katerem se ima za izjemnega posameznika, nikakor ne za berača. Prav zavest, da so ta položaj povzročili pripadniki Bernotovega sloja, še povečuje njegovo občutljivost, tako da ob koncu pogovora vzvišeno ironijo zamenja neposredna sovražnost do Bernota;</p> <p>(do 3) <i>samo za predstavitev stališč brez primerjave;</i></p>
do 4	<p>♦ B utemeljiti, katere značilnosti prepričevalnega pogovora je opaziti v odlomku;</p> <p>za utemeljitev značilnosti prepričevalnega pogovora, npr.: Dokazi o »pravilnosti« pojmovanj, ki jih razgrinjata Franc in Maks, imajo nekaj znakov prepričevalnega pogovora. Govorca namreč svoja stališča tudi razlagata z namenom, da bi prepričala drug drugega, pa tudi poslušalki, Francko in Nino. Celo obračata se neposredno predvsem na Nino, čeprav sta resnična medsebojna naslovnika prav onadva. Vendar se nobeden od njiju ne pusti prepričati drugemu. Ostajata vsak pri svojem, tako da je rezultat bližji polemiki kot izidu prepričevalnega pogovora;</p>
do 4 + do 6 + do 2	<p>♦ C razložiti in s primeri ponazoriti, kako jezikovno-slogovna sredstva in zgradba replik ustvarjajo vzdušje v besedilu;</p> <p>za razlago, kako jezikovno-slogovna sredstva in zgradba replik ustvarjajo vzdušje v besedilu, in za ponazoritev s primeri, npr.: Vzdušje v odlomku je napeto, polno čustev, celo na robu fizičnega spopada med protagonistoma. Francka in Nina tako rekoč ne prideta do besede, vključita se le tu in tam s kašnim hrepenečim medklicem, katerega čustvenost poudarjajo tudi ločila, npr. pomišljaji in klicaji (O – da!, O, gospod Maks!). Ločila zaznamujejo tudi čustveno napetost v govoru obeh moških</p>

	<p>nasprotnikov, ko se pogostim klicajem pridružijo še tropičja. Ta stojijo med posameznimi besedami ali na koncu eliptičnih povedi in poudarjajo pretrgan tok misli, kot da jih vznemirjena govorca ne zmoreta dokončati (tako je nekaj lepega, to delo na polju ..., čudovite obleke ... bali ... koncerti –, ljubezen ... tista ljubezen, ki je v romanih in na balih ..., Berači ...). Napetost stopnjujejo tudi medmeti (O!) ter vzkliki in vprašalnice (O – da!, No, kaj?).</p> <p>Napeto nasprotovanje med Francem in Maksom odraža tudi zgradba replik v odlomku. V njem si izrazi trenja misli in čustev sledijo v kratkih replikah, v katerih se glavna govorca hitro menjujeta. Nekoliko daljše so replike tedaj, kadar govorca poskušata kljub razburjenju pritegniti tudi nekaj argumentov za svoja stališča. Franc na tak način prepričuje poslušalce o razlikah med »praznim vagabundiranjem« in zadovoljnim življenjem, Maks pa ga zavrača z dokazi o praznosti takega življenja. Toda te vmesne poskuse razumskega dokazovanja stališč znova preglasi neobvladano šviganje naelektrenih besed med tekmece.</p>
do 4	<p>♦ Č komentirati, ali stališča, ki jih zastopata nosilca nasprotij, srečujemo še danes; za komentar, ali stališča, ki jih zastopata nosilca nasprotij, srečujemo še danes, npr.: Menim, da ...</p>
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 700	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Opozorilo!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - Vsebina*: točke so dodane po točkovniku.
 - Jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	do 6	do 5	do 5
449–300	do 4	do 4	do 4
299–150	do 2	do 2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

- poimenovanja oseb z njihovim poklicem oz. družbenim položajem pišemo z malo začetnico (npr. župnik, nadučitelj, zdravnik, poštar, župan ...)
- pisanje imena Krnec, Krnca; upoštevamo tudi Krneca, vendar dosledno